Φροντίδα ηλικιωμένων με σεβασμό προς την LGBTIQ+ κοινότητα: αναγνώριση της διαφορετικότητας στην τρίτη ηλικία

Συγγραφέας: Sara Strube (Freie Altenarbeit Göttingen e.V.)

Τα άτομα που ανήκουν στις κοινότητες των λεσβιών, των ομοφυλόφιλων, των αμφιφυλόφιλων, των τρανσέξουαλ, των ίντερσεξ και των queer αντιμετωπίζουν προκαταλήψεις και αποκλεισμό όχι μόνο όταν είναι νεαρά. Ακόμη και στον τομέα της φροντίδας των ατόμων τρίτης ηλικίας , το είναι ένα σπάνια συζητούμενο ζήτημα σχετικά με το αν μπορούν να ζουν την ταυτότητά τους ανοιχτά και με τους δικούς τους όρους, και αν μπορούν να αισθάνονται ασφαλείς από διακρίσεις σε τέτοια περιβάλλοντα . Η φροντίδα των ατόμων τρίτης ηλικίας με ευαισθησία προς την κοινότητα LGBTIQ+ δεν αποτελεί μια επιπλέον υπηρεσία, αλλά αναπόσπαστο μέρος μιας υποστήριξης και φροντίδας που είναι επικεντρωμένη στο άτομο, κατά της διάκρισης και αξιοπρεπής.

Αόρατο στη γήρανση

Η σεξουαλική και η έμφυλη ποικιλομορφία στην τρίτη ηλικία παραμένουν σε μεγάλο βαθμό αόρατες στην κοινωνία. Οι ηλικιωμένοι συχνά θεωρούνται άφυλοι, ενώ ταυτόχρονα θεωρείται δεδομένο ότι είναι ετεροφυλόφιλοι και cisgender. Ως αποτέλεσμα, ο τρόπος ζωής και οι ανάγκες των ατόμων 65+ της κοινότητας LGBTIQ+ παραβλέπονται εύκολα στα προγράμματα φροντίδας, στις συνεδρίες συμβουλευτικής και στις καθημερινές ρουτίνες (Gerlach & Schupp 2018: 198; Gerlach & Schupp 2020: 25). Ωστόσο, η αόρατοτητα δεν σημαίνει ότι το φύλο και η σεξουαλική ταυτότητα χάνουν τη σημασία τους στην τρίτη ηλικία. Αντίθετα, οι εμπειρίες καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής ενός ατόμου επηρεάζουν το πότε οι άνθρωποι εκφράζουν ανοιχτά την ταυτότητά τους και ποιες στρατηγικές αναπτύσσουν όταν έχουν να κάνουν, για παράδειγμα, με μονάδες. φροντίδας Ιδιαίτερα στην περίπτωση της σωματικής φροντίδας, η ηλικία, το σώμα και η ταυτότητα φύλου μπορούν να αλληλεπιδρούν με μοναδικό τρόπο· μια διατομεακή και βιογραφικά προσανατολισμένη προοπτική είναι επομένως απαραίτητη για τη φροντίδα με επίκεντρο το άτομο (Lottmann 2020: 216–220).

Όταν οι ρουτίνες αποκλείουν

Η διάκριση δεν προκύπτει αποκλειστικά από εμφανώς υποτιμητική συμπεριφορά. Ακόμη και φαινομενικά ουδέτερες μορφές, όπως οι τυποποιημένες διαδικασίες συνέντευξης και οι οργανωτικές διαδικασίες, μπορούν να παραβλέπουν συστηματικά συγκεκριμένους τρόπους ζωής. Η θεσμική διάκριση αναφέρεται σε μειονεκτήματα που προκύπτουν από καθιερωμένους κανόνες, συνήθειες και πρακτικές εντός

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 2024-1-DE02-KA220-ADU-000244060

των οργανισμών, ακόμη και όταν τα μεμονωμένα μέλη του προσωπικού δεν έχουν διακριτική πρόθεση (Gomolla 2016: 1–23). Στη φροντίδα ηλικιωμένων, αυτό είναι εμφανές, για παράδειγμα, όταν μια γυναίκα ένοικος ερωτάται αυτόματα για τον σύζυγό της, όταν μια επιλεγμένη οικογένεια δεν αναγνωρίζεται ως σχετικό δίκτυο υποστήριξης ή όταν η προηγούμενη ταυτότητα φύλου ενός τρανς ατόμου αποκαλύπτεται παρά τη θέλησή του. Επιπλέον, τα έντυπα εισαγωγής που αναγνωρίζουν μόνο δύο φύλα, η έλλειψη υπηρεσιών υποστήριξης για όσους έχουν υποστεί διακρίσεις, η έλλειψη ασφαλών χώρων ή ο σχεδιασμός φροντίδας που λαμβάνει υπόψη μόνο τη βιολογική συγγένεια μπορούν νατην . δυσχεράνουν πρόσβαση Ο γερμανικός Γενικός Νόμος περί Ίσης Μεταχείρισης (AGG) απαριθμεί, μεταξύ άλλων, το φύλο, την ηλικία και τη σεξουαλική ταυτότητα ως προστατευόμενα χαρακτηριστικά· το πεδίο εφαρμογής του καλύπτει ρητά την κοινωνική προστασία και τις υπηρεσίες υγείας (Άρθρα 1–2 AGG). Διακρίνει επίσης μεταξύ άμεσης διάκρισης και έμμεσης διάκρισης μέσω φαινομενικά ουδέτερων διατάξεων, κριτηρίων ή διαδικασιών (Άρθρο 3 AGG). Οι συνέπειες τέτοιων δομών μπορεί να είναι εκτεταμένες. Τα άτομα 65+ της κοινότητας LGBTIQ+ ενδέχεται να φοβούνται ότι θα υποστούν εκ νέου διακρίσεις σε ένα περιβάλλον φροντίδας, ότι θα αναγκαστούν να αποκρύψουν την ταυτότητά τους ή ότι θα χάσουν τον έλεγχο των προσωπικών τους δεδομένων. Έρευνες δείχνουν ότι η εξάρτηση από τρίτους και η πιθανότητα απόρριψης αποτελούν βασικές ανησυχίες κατά τη χρήση κοινωνικών και υγειονομικών υπηρεσιών στην τρίτη ηλικία (Lottmann 2020: 216–217).

Δίκτυα και εξαρτήσεις

Πολλά άτομα 65+ LGBTIQ+ έχουν ισχυρές φιλίες και οικογένειες που έχουν επιλέξει οι ίδιοι. Αυτά τα δίκτυα αποτελούν συχνά σημαντική πηγή συναισθηματικής και πρακτικής υποστήριξης. Ωστόσο, καθώς αυξάνεται η ανάγκη για φροντίδα, τα δίκτυα αυτά ενδέχεται να φτάσουν στα όριά τους, καθώς δεν είναι πάντα δυνατό να αναλάβουν εντατικές εργασίες φροντίδας. Επιπλέον, λόγω της τάσης να έχουν λιγότερα δικά τους παιδιά, τα άτομα 65+ της κοινότητας LGBTIQ+ εξαρτώνται, κατά μέσο όρο, ακόμη περισσότερο από τις κοινωνικές υπηρεσίες στην τρίτη ηλικία σε σύγκριση με τα ηλικιωμένα ετεροφυλόφιλα άτομα (Acosta & Lottmann 2025: 383–389). Ταυτόχρονα, τα άτομα 65+ της κοινότητας LGBTIQ+ δεν αποτελούν σε καμία περίπτωση μια ομοιογενή πληθυσμιακή ομάδα. Οι συνθήκες διαβίωσής τους ποικίλλουν ανάλογα με παράγοντες όπως το εισόδημα, το φύλο, η σωματική κατάσταση, ο τόπος διαμονής, η αναπηρία, οι εμπειρίες ρατσισμού και τα κοινωνικά δίκτυα. Τα τρέχοντα ευρήματα δείχνουν, κατά μέσο όρο, μειονεκτήματα στον τομέα της υγείας και αυξημένη αίσθηση μοναξιάς σε σύγκριση με τα cisgender άτομα 65+ και ετεροφυλόφιλους, με τις μειονότητες φύλου να βρίσκονται σε ιδιαίτερα μειονεκτική θέση (de Vries & Zindel 2025: 9–10).

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 2024-1-DE02-KA220-ADU-000244060

Τι σημαίνει ευαισθησία

Η φροντίδα των ατόμων 65+ με ευαισθησία προς την LGBTIQ+ κοινότητα απαιτεί κάτι περισσότερο από μια μεμονωμένη συζήτηση ή ένα σύμβολο ουράνιου τόξου στην είσοδο. Συνδυάζει επαγγελματικές γνώσεις, μια στοχαστική στάση και δεσμευτικές οργανωτικές αλλαγές. Ο στόχος δεν είναι να ενθαρρυνθούν τα άτομα να αποκαλύψουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα, αλλά να δημιουργηθούν συνθήκες υπό τις οποίες μπορούν να αποφασίσουν οι ίδιοι τι θα μοιραστούν και με ποιον. Αυτό περιλαμβάνει τη διεξαγωγή συζητήσεων με ανοιχτό τρόπο. Αντί να ρωτούν αυτόματα για σύζυγο, το προσωπικό μπορεί να ρωτά για σημαντικούς άλλους, συντρόφους ή άτομα που θα πρέπει να εμπλέκονται στη λήψη αποφάσεων. Οι πρακτικές συστάσεις δίνουν επίσης έμφαση σε προσιτό ενημερωτικό υλικό, καθορισμένα πρόσωπα επαφής, συνεργασία με queer κοινότητες και τη μόνιμη ενσωμάτωση αυτών των μέτρων στις διαδικασίες διασφάλισης ποιότητας (AWO-Bundesverband e. V. 2021: 33, 249–250).

Ένας οργανισμός που λειτουργεί με ευαισθησία θα πρέπει:

- να ελέγχει τα έντυπα εισαγωγής και τα αρχεία φροντίδας για ετεροκανονιστικές και δυαδικές υποθέσεις σχετικά με το φύλο·
- να σέβεται με συνέπεια τα ονόματα, τα αντωνυμικά και τους τρόπους προσφώνησης που επιλέγει το ίδιο το άτομο·
- να εμπλέκει συντρόφους, φίλους και επιλεγμένες οικογένειες σύμφωνα με τις επιθυμίες του ατόμου που χρειάζεται φροντίδα·
- να λαμβάνει υπόψη προηγούμενες εμπειρίες διακρίσεων και βίας, χωρίς να περιορίζει τα άτομα σε αυτές τις εμπειρίες·
- να θεσπίσει διαδικασίες υποβολής καταγγελιών και μέτρα προστασίας κατά της διάκρισης και της σεξουαλικής βίας·
- Να παρέχεται τακτική κατάρτιση στο προσωπικό όλων των τμημάτων – από τη φροντίδα και τις κοινωνικές υπηρεσίες έως τη διοίκηση, την εστίαση και τη διαχείριση·
- να δημιουργούν συνεργασίες με τοπικές οργανώσεις LGBTIQ+ και να αξιοποιούν κατάλληλα την εμπειρογνωμοσύνη τους·
- να καθορίζονται οι στόχοι, οι αρμοδιότητες και η πρόοδος στην αποστολή, την επαγγελματική ανάπτυξη του προσωπικού και τη διαχείριση της ποιότητας.

Αναστοχασμός σχετικά με τις προκαταλήψεις

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα δεν πρέπει μόνο να εξηγούν τις έννοιες της « », αλλά και να εξετάζουν τη δική μας επαγγελματική πρακτική. Η προσέγγιση κατά των προκαταλήψεων, για παράδειγμα, είναι

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 2024-1-DE02-KA220-ADU-000244060

ιδιαίτερα κατάλληλη για αυτό, καθώς εξετάζει τις προκαταλήψεις, την εξουσία και τις διακρίσεις σε διαπροσωπικό, δομικό και κοινωνικοπολιτισμικό επίπεδο (Fleischer 2016: 2–4). Με αφετηρία συγκεκριμένες καταστάσεις, το προσωπικό μπορεί να αναστοχαστεί σχετικά με τους τρόπους ζωής που θεωρεί δεδομένους, τις σχέσεις ποιών ατόμων αναγνωρίζει και τον τρόπο με τον οποίο η θεσμική εξουσία επηρεάζει τις αποφάσεις του. Επιπλέον, μια εκπαιδευτική προσέγγιση που αγκαλιάζει διαφορετικούς τρόπους ζωής στρέφει την προσοχή της στην ετεροκανονικότητα: η ετεροφυλοφιλία και το δυαδικό σύστημα φύλου δεν παρουσιάζονται ως μια φυσική τάξη χωρίς εναλλακτικές λύσεις, αλλά ως κοινωνικά κατασκευασμένες νόρμες. Μια τέτοια προοπτική δεν διερωτάται πώς τα queer άτομα μπορούν να προσαρμοστούν καλύτερα στις υπάρχουσες διαδικασίες. Αντίθετα, εξετάζει πώς πρέπει να αλλάξουν αυτές οι διαδικασίες, ώστε τα διαφορετικά σώματα, οι ταυτότητες και οι σχέσεις να λαμβάνονται υπόψη ως κάτι αυτονόητο (Hartmann 2022: 40–42).

Ορατότητα χωρίς κατηγοριοποίηση

Ο όρος LGBTIQ+ δημιουργεί ορατότητα και καθιστά δυνατή την αναγνώριση κοινών μειονεκτημάτων. Ταυτόχρονα, δεν πρέπει να δίνει την εντύπωση ότι όλα τα άτομα που περιγράφονται από αυτόν έχουν τις ίδιες ιστορίες ζωής, ταυτότητες και ανάγκες. Η αναγνώριση μιας ομάδας παραμένει επομένως συνδεδεμένη με ένα δίλημμα « »: οι κατηγορίες μπορούν να ανοίξουν το δρόμο για πολιτική δράση, αλλά μπορούν επίσης να ορίζουν τα άτομα και να συσκοτίζουν τις διαφορές εντός μιας ομάδας (Balzer 2019: 4). Στην πράξη, αυτό σημαίνει να θεωρούμε τους όρους ως δείκτες , όμως χωρίς να εξάγουμε άμεσα συμπεράσματα από αυτούς σχετικά με άλλες υποθέσεις, χωρίς να γνωρίζουμε το άτομο. Δεν επιθυμούν όλοι να μιλήσουν ανοιχτά για τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου τους· δεν χρειάζονται όλοι εξειδικευμένη υποστήριξη· και δεν χρησιμοποιούν όλοι τους ίδιους όρους αυτοπροσδιορισμού. Αυτό που είναι κρίσιμο είναι να θέτουμε ανοιχτές ερωτήσεις, να βασιζόμαστε σε εθελοντικές αποκαλύψεις και να αναγνωρίζουμε τους ατομικούς αυτοπροσδιορισμούς.

Η ευθύνη απαιτεί δομές

Δεν αρκεί να αναμένουμε από το προσωπικό φροντίδας να επιδεικνύει ευαισθησία, στοχασμό και βιογραφική γνώση χωρίς να του παρέχουμε χρόνο, επιπλέον προσωπικό και δομική υποστήριξη. Οι τρέχουσες συνθήκες στο πλαίσιο της φροντίδας ηλικιωμένων συχνά δυσχεραίνουν την παροχή ολοκληρωμένης, σεβαστής και αξιοπρεπούς φροντίδας. Η έλλειψη προσωπικού, τα επιπλέον καθήκοντα και η απουσία οργανωτικών ηθικών δομών μπορούν να προκαλέσουν ηθικό άγχος όταν οι φροντιστές γνωρίζουν ποια φροντίδα απαιτείται, αλλά δεν είναι σε θέση να την παρέχουν (Wöhlke & Riedel 2023: 508–514). Η φροντίδα με ευαισθησία προς την LGBTIQ+ κοινότητα δεν πρέπει, επομένως, να οργανώνεται ως μια επιπλέον προσωπική ευθύνη μεμονωμένων αφοσιωμένων μελών του προσωπικού. Η διοίκηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 2024-1-DE02-KA220-ADU-000244060

πρέπει να αφιερώνει χρόνο για περαιτέρω κατάρτιση και ανασκόπηση περιπτώσεων, να καθορίζει αρμοδιότητες και να ενσωματώνει σταθερά τα πρότυπα κατά των διακρίσεων εντός του οργανισμού. Οι φορείς χρηματοδότησης, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και οι χορηγοί χρηματοδότησης, από την πλευρά τους, φέρουν την ευθύνη για αξιόπιστη χρηματοδότηση, κατάλληλες συνθήκες εργασίας και βελτίωση της γενικά επισφαλούς κατάστασης σε πολλά επαγγέλματα του τομέα της υγείας, όπως η φροντίδα ηλικιωμένων. Η ευαισθητοποίηση δεν μπορεί να αντικαταστήσει τις διαρθρωτικές λύσεις, αλλά μπορεί να συμβάλει ώστε το υπάρχον πεδίο δράσης να αξιοποιείται πιο συνειδητά και δίκαια.

Η διαφορετικότητα ως δείκτης ποιότητας

Η φροντίδα ηλικιωμένων με ευαισθησία προς τα LGBTIQ+ αποτελεί, τελικά, δοκιμασία για την ποιότητα της φροντίδας στο σύνολό της. Ένας οίκος ευγηρίας που λαμβάνει σοβαρά υπόψη τις διαφορετικές ιστορίες ζωής, τα σώματα, τις σχέσεις και τα δίκτυα υποστήριξης δεν βελτιώνει απλώς την κατάσταση για τους ενήλικες 65+ της queer κοινότητας. Ενισχύει ένα σύστημα φροντίδας ατόμων τρίτης ηλικίας που δεν κρίνει τους ανθρώπους με βάση υποτιθέμενες «κανονικές» ιστορίες , αλλά ζωής αντίθετα θέτει στο επίκεντρο την αυτοδιάθεσή τους και την ατομικότητά τους. Αυτό απαιτεί τρία αλληλένδετα επίπεδα: προσωπικό φροντίδας με κριτική σκέψη, οργανωτικές δομές που καταπολεμούν τις διακρίσεις και ένα πολιτικό πλαίσιο που καθιστά δυνατή την καλή φροντίδα. Μόνο όταν η διαφορετικότητα λαμβάνεται εξίσου υπόψη στην αποστολή του ιδρύματος, κατά τη διάρκεια της συνέντευξης εισαγωγής, στον προγραμματισμό της φροντίδας και στις καθημερινές αλληλεπιδράσεις, η σποραδική ανοιχτότητα θα μετατραπεί σε αξιόπιστη πρακτική.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 2024-1-DE02-KA220-ADU-000244060

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Acosta, Maria Magdalena & Lottmann, Ralf (2025): Soziale Netzwerke und Pflege von älteren lesbischen, schwulen, bisexuellen, trans* und inter* Personen: Scoping-Review zu wahlfamilialen Unterstützungsressour-cen. Zeitschrift für Gerontologie und Geriatrie, 58(5), 383–389.
- AWO-Bundesverband e. V. (2021): Praxishandbuch zur Öffnung der Altenhilfe-Einrichtungen für LSBTIQ*. Ber-lin: AWO-Bundesverband.
- Balzer, Nicole (2019): Anerkennung als erziehungswissenschaftliche Kategorie. In: Siep, Ludwig; Ikäheimo, Heikki & Quante, Michael (Hg.): Handbuch Anerkennung. Wiesbaden: Springer Fachmedien, 1–8.
- Bundesrepublik Deutschland (2006): Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (AGG), §§ 1–3.
- Crenshaw, Kimberlé (1989): Demarginalizing the Intersection of Race and Sex. University of Chicago Legal Fo-rum, 1, 139–167. · Fleischer, Eva (2016): Der Anti-Bias-Ansatz als Methode politischer Erwachsenenbildung. Magazin erwachse-nenbildung.at, 28.
- Gerlach, Heiko & Schupp, Markus (2018): Bewusstheitskontexte und Identitätskonstruktionen homosexueller Frauen und Männer im Setting der Altenpflege – Ergebnisse einer qualitativen Studie. Pflege & Gesellschaft, 23(3), 197–211.
- Gerlach, Heiko & Schupp, Markus (2020): LSBTIQ* und Alter(n) aus pflegewissenschaftlicher Sicht. In: Zeyen, T.-L. et al. (Hg.): LSBTIQ und Alter(n): Ein Lehrbuch für Pflege und Soziale Arbeit*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 23–29.
- Gomolla, Mechtild (2016): Direkte und indirekte, institutionelle und strukturelle Diskriminierung. In: Scherr, Al-bert; El-Mafaalani, Aladin & Yüksel, Emine Gökçen (Hg.): Handbuch Diskriminierung. Wiesbaden: Springer Fachmedien, 1–23.
- Hartmann, Jutta (2022): Geschlechtliche und sexuelle Vielfalt anerkennen und ermöglichen. Kritisch-dekonstruk-tive Bildungsperspektiven einer Pädagogik vielfältiger Lebensweisen. alice magazin, 43, 40–42.
- Lottmann, Ralf (2020): Sexuelle und geschlechtliche Vielfalt in der Altenhilfe – Intersektionale Perspektiven und die Relevanz von Situationen und Kontexten. Zeitschrift für Gerontologie und Geriatrie, 53(3), 216–221.
- de Vries, Lisa & Zindel, Zaza (2025): Lebenssituation, Gesundheit und soziale Teilhabe älterer LSBTQI-Men-schen in Deutschland*. Expertise zum Neunten Altersbericht der Bundesregierung.
- Wöhlke, Sabine & Riedel, Annette (2023): Pflegeethik und der Auftrag der Pflege – Gegenwärtige Grenzen am Beispiel der stationären Altenpflege. Bundesgesundheitsblatt – Gesundheitsforschung – Gesundheitsschutz, 66(5), 508–514.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 2024-1-DE02-KA220-ADU-000244060